

ՕՐԱԿԻՔ ԶՄԻՒՌՆԵԱՅ

ԳԱՂԱՔ ԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ո՞սիւ Եպիլ Օլիվեկին նախագահութեամբ կաղ-
մալ պաշտօնէից խորհուրդը՝ երթալով դաղղիացի
աղատասէր ողջամիտ ժողովրդ եան համակրութիւնը
և զորձակցութիւնը ձեռք կը ձգէ. ինչու որ իւր
ներքին քաղաքականութիւնը ամփոփեալ է այս եր-
կու բառից մէջ, այսինքն Ազատութիւն և Բարեկար-
գութիւն. իսկ իւր արտաքին քաղաքականութիւնը
հիմնեալ է հաշտարար և խաղաղասէր սկզբանց զերայ՝
տուանց հանգութելու որ զաղղիական պատուոյն և
օգտիցը վնաս մը տրուի ո՞ր և է օտար տէրութենէ:

“ Խսաղաղութիւն կուզենք , ըստ արագին կործոց
պաշտօնեան , երեսփոխանայ ժողով յն փեարուարի
11-23 նիստին մէջ , խաղաղութիւն տեղական իւր
ամեն հեակութեանցը հետ . որ Հարդաւոր է ներքին
աղատութեանց զարդացման և ազգային ընդհանուր
յաջողութեանը համար : Ըստ է պաշտօնէց խորհր-
դոյն քաղաքականութեան հիմը : Խսաղաղութեան
անվաս մմալը կուզենք և անոր վերայ կաշիկատինք
մեր բոլոր ջանիքը . բայց յաջողելու համար պէտք
է հասաւատուն ձեռք մի , վեհ սիրու և հսկողաչք մի .
քանզի այն հրդեհը՝ զոր պատերազմ կանուանեն ,
ասսը տարիէ ՚ի վեր անպակաս եղաւ Էմբրիայի մէջ .
՚ի Գերմանիա , Խոալիոյ և Ապանիոյ մէջ , բայց զի-
տէք թէ ամենէն աղէկ մարած հրդեհնը , այրե-
ցող զիծեր և ծխաշունչ աւերակներ կբթողուն .
զորս կայծ մի կրնայ բորբռքել . Երրողիոյ և աշխար-
հիս այժման վիճակը զօրաւոր պատճառ մըն է որ
համաձայնութիւնը հասաւատուն պահիմք մէջերնիս՝
ամրացնելու համար այս տատանեալ խաղաղութիւնը
որուն անվաս մմալը քափաքանօք կուզենք ամենքս ալ :
Ըստ ընկերական խաղաղութիւնը և հաշտութիւնը
միայն մեր արտաքին և ներքին քաղաքականութեան
սպատակն է . և այս սպատակը ուրիշ կերպիւ ձեռք
չըերաւիր բայց միայն ճշմարիտ պատասխամբ , և
ճշմարիտ աղատութիւն կանուանեմ ոչ զայն՝ որ ան-

խոչեմարար կուզէ զրկել զկառավարական իշխանութիւնը իւր հարկաւոր յատկութիւններէն , այլ զայն՝ որ հակառակորդ կուսակցութիւնը գէնրնկեց կրնէ՝ անոր իրաւացի դանցատանացը արդարութիւնընկալով անկեղծաբար : Անեշտասաներորդ գարուն մը չ օքինազէտ մատենազի իր մի ըստու ։ Ամենէն կատարեալ կառավարութիւնը այն է ։ լրումաղաղաւութիւնը առ աստիճան կըստիրէ որ բահաւոր անձ մի չկրնար յօւսալ անկէց մեծագովնը ձեռք բերելի զափիխութեան մը Փշոցաւու։ Արդ այս տեսակ կառավարութիւն մի հիմնագրերու պիտի աշխատավոր հաւատարիմ մնալով մեր սկզբանիցը ։ որ կըկազմնի զայն ։ Եւ որովհետեւ տարակուս չունամք թէ ազգային երս երսովանաննեցն ևս մեզի հետ կըտուիաքին և կաշխատին այնպիսի կառավարութիւնն մի առաջ մեր երկրին , որ պարկեցա , ազատասէր , խաղաղասէր և սիրելի ըլլայ ժողովրդեան , սկսիմք ուրեմն այսպիսի կառավարութեան մի հական պայմանները ՚ի զործ գնելու ։ Ձանը տամոք որ անցեալը հանգարանութեամբ ննջէ , հեռանամք անոր բնդունայն վէճերէն եւ ապացային վերայ մայն գարձնեմք մեր ուշադրութիւնը ։ Աշխատիմք միարանութեամբ այս ապացային վահանգները բնածինը ընելու և մէկ կողմէ թողումք երկապատկութիւն պատճառող խնդիրները , որ մեր պատուական ժամանակը զուր տեղը կանցնեն . Իրարու վերայ փոխադարձ կասկած սեր ունենալէ գա դարբնմք . վասնզի կը վահեմամ թէ ժողովուրդը՝ մեր երկար բանակուութիւնները և մեր վիճաբանութիւնները ու տեսականիւնները կը զործ աւելի կը լսուիմք և քիչ զործ կը անեն մեր վիճաբանութիւնները տեսնելով՝ վերացական գործելու . ոքոց կարօտ ըլլալնիս՝ ուրիշ աւելի մեք կը զդամքն' :

ԱՀԱ այս կերպիւ խօսեցաւ վսեմա. մօսիւ Տարիւ
կոմսը և խորհրդանոցին խիստ մեծագոյն մասը ծա-
փահարութեամբ է համակրական սիրով լնդունեցաւ

արտաքին դորձոց պաշտօնելին այս խոհական և ան-
կեղծ խօսքը ըլլ.

Գաղղիոյ այժման պաշտօնեց խորհուրդը օտար
տէրութեանց համակրութիւնն ալ կատարելուպէս
ձեռք բերած է և անոր ընթացքը զովութեամբ կը-
յիշուի ի Եւրոպիոյ զիխաւոր լրագրաց մէջ. Առնոտոնի
Խայմէ օրադիրը կըսէ որ՝ “Կայսրը այսպիսի պաշտօ-
նաբարներով կընայ յուսալ թէ իւր կողմը պիտի
ունենայ Գաղղիոյ բոլոր պարկելա ահճինքը”:

Գաղղիոյ կառավարութեան Հռոմի տիեզերական
ժողովոյն նկատմամբ բռնած ընթացքը մեծ հաճու-
թեամբ բնդունուեցաւ բոլոր կաթոլիկ ժողովրդնե-
րէն. քանզի յայտնի է թէ մօսիւ Տարիւ կոմիսը պա-
հանչեց քահանայապետական Ընտուեն որպէսզի զաղ-
ղիական գեսպան մի ներկայ դտնուի տիեզերական
ժողովոյն մէջ և անոր ընելու որոշմանցը մասնակից
ըլլաջ. Արքաղան Պապը պարտաւորեցաւ այս պա-
հանջումը ընդունելու. Բաց յայսմանէ “Կարողէոն
կայսեր կառավարութիւնը՝ տեսնելով յիշեալ ժողո-
վոյն մծադադոյն մասին ըրած և ընելու բռնադատու-
թիւնը փոքրադոյն մասին վերայ, իմացուց քահա-
նայապետական կառավարութեանը թէ ’ի սէր արդա-
րութեան պիտի պաշտպանէ զփոքրադոյն մասը և
թոյլ պիտի չտայ որ իրաւունքը և Զշմարտութիւնը
ունակութ ըլլան.

Ը-է-ղ-ղ-ը-րիկ լբագըոյն մէ ջ այնպիսի տիզեկութիւն ։ ներ կը հարդարէք , որոնք տիեզերական ժողովոյն ը-նելու որոշմանց ինչ արժէք ունենալը կիմացունեն : Ըստ տեղեկութիւններէն կը տեսնուի որ հիւսիսային Վերմանիան այնպիսի համեմատութիւն ներկայացուածէ ժողովոյն մէ ջ որ 810.000 կաթոլիկ ժողովուրդը մէկ երեսփոխան ունի . այսինչ Պապին վիճակաց մէ ջ 12.000 ժողովրդեան համար մէկ երեսփոխան դրաւածէ . և այս կերպի քահանայապետական վիճակաց մէկ կաթոլիկ աւելի ձայն և ծանրակշռութիւն ունի քան զվարացուն զերմանացի կաթոլիկ : Բաց յայսմանէ նշանակութեան արժանի է որ 512 եպիսկոպոսունք որ Պապին անսխարութիւնը կուղեն հաստատել . 73

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Հետեւառ յօդուածը , որ զիտնական ու Աստվածաբան վարդապետէ մի զրուած պիտի ըլլայ , արժան համարեցինք մեր ընթերցողացք հաղորդէ՝ Մեծ մուային քաղելով :

ԱԶԳՈՅԻՆ ԱՄԲԵԼԻ ԵՂԲԱՐՔ

Այս օրերս՝ տպագրուած թուղթ մը ստորագրեալ Գ. Առաքելեանին և Հօլաս վարդապետէն բաժնուեցաւ բոլոր ազգային քահանայից, որ հմտ գրեթէ 83 թուղթ են Պօլոյ քաղթիս մէջ: Այս թուղթը կարդալ աւղողները՝ որ և է քահանայի քով կրնան գտնել, որով աւելորդ կըսեպեմ օրինակը ամրողջ հոս դնել. թղթին հարկաւոր կտորը այս է որ կառաջարիէ բոլոր քահանայից տաշու ստորագրութիւն մը այս ձևով:

«Ես ստորագրեալ մերժեմ և հերթեմ լսաւ կրօնաւ,
«կան մասին զՅայտարարութիւնն ողոյ սկիզբն Յանուն
«ամենասուրբ Երրորդութեան եւն, մէք ներքոյ զըր-
«եալիս կարողիկ Սրենելեան Հայր եւն, արարեալ
«կամ Հրատարակեալ յամի 1870 ՚ի 25 Յունուարի, և
«Հնագանդի՛՛ ճշմարիտ Հազարնոթեամբ ամենայն հը-

« բամանաց սրբազնա Քահանացագետին Հռովմայ , և օ .
« բինաւոր իշխանութեան գերերջանիկ Տեսան մերա
« Անտոնի Պետրոսի Թր. Պատրիարքի Վիլիկիայ :»
Այս ձեւ իրենք շարադրած կրդնեն քահանայից առ
ջեց որ ստորագրեն , ժամանակ տալով 3 օր , որ կըսկաէր
ամսոյա 15էն կ'ըրակի առտո ընէ , սպառնալով որ ո՛ր ե .
ից պատրաւակաւ չստորագրողները կախեալ պիտի մէ-
սէ ամեն կարգի և իրաւասութեան պաշտամունքներէ ,
և այնալիս ալ պիտի հրատարակէ : Այս որոշումները

« ըի մերայ Լուսաւորչին , ժողովեալք ՚ի պատին , յամի
« 1870 ՚ի 25 Յունուարի : Մեք ներքոյ զի՞ալքս , կամթու
« զիկէ Արևելան Հայք , կը յայտարարենք այս գրաւ-
« թեամբս առաջի աշխարհի , հանդերձ մեր ընտանեօք և
« որոշովք , որ հաւատամք զայն ամենայն զորս հաւա-
« տայ և ընդունի կամթողիկէ և հոռմէ ական Նկեղեցին . և
« զարգացման Քահանացագետին Հռովմայ կը ճանաչեմք
« երևելի զլոււխ եկեղեցւոյ , որուն հնապահու եմք որդիւ-
« կան յարգութեալք : »

Դարձեալ կը կարդանիք Յայուարաբութեան վրջը :
«Միուն բանիւ , այսինի մասնի ուղղափառք հաւատով
անբաժանելի ի Հռոմէական եկեղեցւոյ :»

Սակէց աւելի ուղիղ և զգուշաւոր դատանանք մը կըր-
նա՞բ տուլ արգը . թէ որ այս չէ ճշմարտո՛ թիհնը , ի՞նչ
կրօնք ուրեմն կը դաւանին Գ. . Առաքելեանը և իր հա-
մախուները . թէոր Հռովմայ սուրբ եկեղեցին չէ պրիս-
տու ի ճշմարիտ եկեղեցին՝ ո՞րն արդեօք կըսեաէ Գ. . Ա-
ռաք եկեանք որ կըստիաէ զմեզ հերքել և մերժել Հռով-
մայ սուրբ եկեղեցին՝ զոր ազգուին մեր ընտանեօք և Ա-

որդւովք ճանչյներ ենք և կըդաւանինք, և անշարժ սիրած մասնիք անոր մէջ։ Զարմանք մը իրաւցնէ պատուց բայց աղգը Գ. Առաքելեանին այս առաջարկութիւնն վրայ. վասնդի իրեն ուզած ստորագրութիւնը չկրնար առաջ ո՞ւ ե է անձ մը ինչուան որ նախ իւր հսումէ ակրոն Ս. Կրօնքը չհերքէ և չմերժէ. վասնդի այն անձը որ Յայտարարութեան մէջ կըխոստավանի թէ Հսումնոյ Ս. եկեղեցւոյն ճանչյածը կըճանչնայ, դաւանածը կըդաւանի, հաւատայածը կըհաւառոյ, ի՞նչալէս կընոյ Գ. Առաքելեանին առաջարկած ձեզ ստորագրել, և լրեն թելադրածին համեմատ ըսել թէ մերժեմ և հերքեմ

ըստ կրօնական մասին Յայտաբարպութիւնն է :
Քանի որ աչքին առջևն է այս ստորագրութեան աշ-
ուածարկը՝ դրիչը ձեռ քիս մէջ կըդող' յ հաւատալ չգար-
թէ ի՞նչպէս կրնայ հոռմէական ուղղափառ եպիսկոպո մը՝
այսպիսի առաջարկութիւն մը զնել բաղմաթիւ քահա-
նացից պատուաւոր և աւսեալ խմբի մը ստջն , որոնք
զրցով՝ խօսուով՝ տմապէռներէ և բեմերէ Հռովման սուրբ
հեղեղցոյն քարոզականներն հանդիսացած են : Այս առաջ-
արկը ընտո օժիք ու ասկէ ու ու հնարինու եմաւուն է :

միլիոն կաթոլիկ ժողովուրդ կըներկայացնեն . այնինչ
94 եպիսկոպոսունք որ անսխալութիւնը կըմբռժեն ,
46 միլիոն 278,000 կաթոլիկ կըներկայացնեն . Աւտի
միջին կերպիւ հաշիւ ընելով կրտեսնուի . թէ իւ-
րաքանչիւր կուսակից անսխալութեան՝ 142,570 ժո-
ղովուրդ ունի և հակառակ կուսարցութեան իւրաքան-
չիւր անդամը 492,320 ժողովուրդ ունի :

Այս դրածներէս կը հասկցուի թէ տիեզերական
ժողովը արդարութեան սկզբանց վերայ հիմնալ չէ
ամենեին. Հետեարար անոր տալու վճիռները օրի-
նաւոր և վաւերական չեն կը նար համարուիլ.

“Եմբարքի Խլենին՝ Եպութեա օրակիրք Հետեւալ
յանդիմանութիւնը կընէ Գաղղղացոց՝ իրենց քա-
ղաքական ընթացքին նկատմամբ :

"Երբոր զաղղիացիները, կըսէ, կարսղ պիտի
ըլլան քիչ մը աւելի տէր ըլլաւ իրենց անձանցը
իւրաքանչ է առաջարկ անհնարին և մա-

պերասանութեան և լրբութեան չփոխուիր , և ուր
ուամկապետութիւնը (տէմօքրասի) ու ուամկայուզու-
թիւնը (տէմակօծի) միւնոյն նշանակութիւնը չու-
նին . Կերեկի թէ Փարիզիիները տակաւուին այս
Ճշմարտութեան բարձրութեանը առմբարձած չեն .
բայց մինչեւ որ հոն չհասնին , ազգը ոչ խաղաղու-
թիւն և ոչ հաստատութիւն ակիտի ունենայ :

Օկտոբերի ընթանուր լրագրոց, թ մ' ակիցը Հայոց տիեզերական ժողովքին պայ շատ հասարքական լուրեր կուտայ , որոնցից հասն ավելիք կրաքանչ : « Ազգովքին երկու կալմակցոթեանց շաման իւլլ կուսեի բան է . բայց այս լատանման պատճառ՝ այն չափ ընդհանուր զիրք մը բա նոլ անխուսականութեան խնդիրը չէ , որչափ երկու երջերուն իրարու հակառակ ու ակ ունեցած առանձին յառաջադիրները (քրօնիանեւրը) : Եպիկոսական բազմաւոր մասը իրեն հիմնական սկզբանը համեմատ կըխօս ի ու կըզորէ : Խնչ որ մեր աէրը կըսէ այս մասը , մէր Քահանայափետք առջևնիս կըդնէ , տառնց փարք ընդդմութեան և տառնց հայան գոխոխութեան ընդունեն լու ենք : Ճիշտիթեարք ինչ որ են իրք բահանաց , մենք ամ ենք իրբ եպիկոսական այսինքն Քահանայագետական իշմանութեան անեղբարութեանը և անեղբարութեանը և անեղբարութեանը իշմանութեանը ախոյեաններ և իշ-

խոհական անձ մը սնալէ , բայց արդիօք տեսնելին այդեւ ցութիւն մը չը՞նկը իր խղճէն և իր մասցը վրայ՝ ըստ ը կտեսնէ որ իրեն անսաստ կարծածները՝ չեն քանի մը երիտասարդ կամ տարգլուխ անձննք , այլ բազմաթիվ վարդութեատք , ալեօք և հասակու ծանրացեալ հոգիներ ուսմանքը և զիտութեամիրք վարդարեալ անձններ զորոնք ինքն ալ շկրնար ժիտել կամ ուրանուլ . այսպիսի սիփ են որ իրեն առաջարկած ստորագրութիւնը կը տիպուին մերժելու՝ որպահսպի իրենց հաւասարը՝ իրեն կրօնքը մ'րժած չըլլան իրենց ստորագրութեամբ :

Գ. Առաքելեանը կառաջորդի մազի հերթեւ և սերծեացաւ արտաքին թիւնը ըստ կրօնական մասին. ուրեմն նախ կը հերթէ և կը մերժէ նոյն Յայտարարութեամբ նախուած այն կրօնական մասերն. ուրեմն կը հերթէ մէջ գրուած այն կրօնական մասերն. ուրեմն կը հերթէ ինչ որ կը հաւատասայ և կը նդունի հառմէսական Սեկելեցին. վասնզի կը ստիպէ զմեզ հերթել և մերժել այն Յայտարարութիւնը ըստ կրօնական մասին որ կը «հաւատամք զայն ամենայն գորս հաւատասայ և ընդուն կաթողիկէ և հոռոմէական եկեղեցին» :

Գ. Առաքելանը ուրեմն չընդունիր զսրբական Պատմությունը զլուխ եկեղեցւոյ, և գինուն անոր հնագանդ որդի, վասնդի կըստիսէ զմեզ հերքել և մերժել Յայտություն կըստ կըստիսէ «Կարբա» գլան Քաշանայտպետն Հռովմայ կըճանաշեմք երևելի զլուխ եկեղեցւոյ, որուն հնագանդ եմք որդիական յարգութեամբ»։

Սապարի ստորագրութիւն ուղղված մեզ մեր ձեռ քով
կուզէ յանցաւոր ձգել, և բռնի եկեղեցւոյ թշնամի ը-
նել. բայց խղճմուանք ունեցող անձ մը, և քիչ մը ար-
թուն միտք մը, շատ դիւրաւ կրտսեանէ զիմացը լարուած
որոգայթը: Բայց թէոր կան և ալիսի դտնուին քոհա-
նակց խորին անձինք օրո՞ւք այսպարի առաջարկութեաւ

Հրամաններուն գործադիրներն ենք : Աս պատճառաւ Քահանայապետէն Հույսնեալ առաջարկութեան մը դէմ քուէ չենք տար , և թէ ժողովքին մէջ և թէ ժողովքէն դուրս կարգելունք ան ամեն բան որ Քահանայապետին անհամաց է :

Ասանկով այս 130 կամ՝ 140 եպիխառադունները, որ
եկեղեցական գործերու նկատմամբ նորող ոթիւն մը
կըքաղձան, իրենց ամեն մէկ քոյլին՝ 400ի չափ ընդդիւ-
մացող եպիսկոպոսներէն արգելք և ընդ զիմութիւն կը-
կրէն : Աս կովզէն Հռոմի արքունեաց քով արդիւնաւոր
սեպուղ մարդոց կարգն է Շրոբականտայի նախագահ
կարդինալ Քառենսափն, որնոր առաքելութեանց եպիս-
կոպունները շատ վարպետութեամբ կըքանէ, ու չամքչ.
Նար ասո՞ցմէ ամանք գիշերը մինչև առառու քովը ար-
գելու, սպառնալով միանգամյն դրամական նպաստ-
ները կտրելու, եթէ բոլորովին Պատղին ուզածին հա-
մաձայի քովէ չաման :

Աս երկու իրարտու հակառակ կողմնակցութեանց աչշաբաթ՝ Տէ՛ Հայութուած սնեց է կազմուած գունդ մ'ալ կայս օրոնք հաւատարի նոր մատեր շընուելուն հակառակ Ըլլա լին զատ , նաև նորոգութեանց հարկաւորութիւն ու պատշաճութիւն ալ կաւեսնեն , սակայն յայտնի խօսիլու այլ այլ պատճառնն ըստ համար անուննին երեան հաշեեւ շեն ու գեր :

Անօխալակիանոթեան կողմնակից եպիսկոպոսներէն շատ բան հետո խօսելով, իրենց եռանդեանը իր հիմքունի և այն ըստ գտայ: «Նախ»՝ ասոնք քիչ շատ համազաւմ մ'ունի, ի է հաւատդի որ մասեր հարկաւոր են, և թէ հները բաւական չեն: Այս նոր մասերը ջմնելու ու քայլութիւնը համար միակ, անխիսալ ու բացարձակ կառավար մը առ ելի յարձուր է քան թէ եպիսկոպոսներու ժողովը մը: Ի՞նչ չէ որ կըսեն, ամէն մէկ խնդրոց մէջ սահմանադրութիւնը պահպանագիտութիւնը մը լուրջուն սրբոց ազգեցութեանը լրեն աղջկէ երեցածը հաւատդի մաս կընէ կըրդիցըն: առանց անցեալին ու մասնաւոր նկերդիցեաց առանցութեանը միտ գնելու: Երկրորդ՝ ասով Աստուածաբանական գլուխոթեան առաջեակ ու անտեղեակ եպիսկոպոսութիւնը կըսենայ իսպիրը կըմերնայ. եպիսկոպոսները ատէի ետքը վահանաւայութեական հրամաններուն ծանուցիչները ու զործադիրները մնալով: Անգր համար Աստուածաբանական գլուխոթեան և եկեղեցական պատմութեան տղիսութիւնը եօմիկոպոսի մը համար աշամօթ զիրնար սեպուիլ, որովհետեւ եպիսկոպոսը ու թիշ բան չէ, բայց եթէ գերնագունին փողը: Երբարդ ասով աստուածաբանական ուստի մնան ալ շատ կրոպարդի ու կըզիսրինայ Ասկէ ետքը կրօնական պատմական ապացուցումները

մը ստորագրեն, բարձրաւայն բողոքելով այնպիսեաց սարաւագրութեան զէմ կըհարցընենք ո՞ր օրէնք, ո՞ր ըս կդրանք, ի՞նչ սրատառ և ի՞նչ մեկնութիւն կրնայ արդարացնել այսպիսի սա որակըրութիւն մը : Պարզ է խընդ զիւը, Յայաբարարութիւննը՝ Հոռվմայ Ա. եկեղեցոյ հուատրը կըդաւանի, և Գ. Ա. սաքիլստնը անոր զէմ ստորագրութիւն կըպահանջէ : Ո՞վ քահանայդ Աստուծոյ որ այդ ստորագրութիւնը տուիր, ի՞նչ շէս կրցածենք ստորագրել և ըսել հերքեմ և մերժեմ ինչ որ կը հաւատայ և կընդունի հառմէտկան եկեղեցին, հերքեմ մերժեմ զրբագան քահանայագետն Հոռվմայ : Այսպիսի բացացայտ հերքում մը չկրնար ո՞ր ե իցէ մեկնութիւն մը վերցընել, ոչ անձնական շահ, ոչ հրամանի ստիթողական ըլլալը և ոչ սպառնացուած որ և իցէ հ

տեսնք չեն կրնար արդարացընել քահանայի մը խիզ
որ այսպիսի առաջարկութիւն մը ստորագրէ : Եթէ այ-
պիսի պատճառակներով ջանայ Աստուծոյ պաշտօնեաց
իր խմբին ձայնը խղղել՝ զոր չեմ կարծեր, և տուա-
գտնութի այսպիսի ստորագրութիւն մը, թո՛ղ յիշէ այ-
պիսին որ աստուածային արդարադատ ատեանը ընդո-
ւեր որեւցց մեկնոթիւնն, և անողոքելի համար մը պիտ-

առ նկատմար ներկ ընել կը շատ պայ աս . աս . Ծրբով .
Առաքելանին ուղած ատորադրութիւնը իմ հաւաս
իմ կրօնքս կը խախտէ , երբոր խզիս գէ մէ , ոչ թէ
այն զրկանքներ և տրհամարկանքներ պարտիան
յանձն առնուլ , այլ չարչարանքներ՝ հալած անքն
անէնծքներ և ինչուան մաս ալ . ուրիշերը օրինակ են

և հաւատքի մասի մը որչափ զըրելուն և ինչ կետնակեց ներ ունենալուն, և այլն, և այլն, հետադոսութիւնները հարկաւոր չեն ըլլար, ու բաւ ական կըլլայ Փահանայստ պետական որոշումները բովանդակող, հարցմանիր ու պատուածութ համառօտ գրուած մը, որ Փահանայստի առին հաւանութիւնը ընդուած ըլլայ : Ասանկ զրուած մը մէջ մատենադարձնի մը տաղ կրնաց բանել :

Ա.ս 400 հալ/սկոռտով երը , մենք որոշած ենք կըսէն ,
մեր վարդապետական աստի համէն հրամարիլ . և եղեցից-
ւոյ բարւոյ համար այս անձնուագանութիւնը կընե՞ք , որ

պէսպի մինակ մէկը խօսի ու երեխնաց : Սակաւառոր մասը
(140ը) ընդհանրապէս հնուտնեալ կերպի կը մտածէ : Հա-
զար ութ հարբիր ասրիէ 'ի վիր ունեցած ժառանգու-
թիւննիս որ մաք նախնիքը մեղի թողոցին, այնպէս ինչ-
պէս առինք, մեր յաջորդացը պիտօք թուունք : Սեր
նսխորդները վարդապէտթիւնն մատին մէջ զատա որ
ու որոշիչ էին, մենք ալ ասանի՛ կուղինք ըլլան, և ձեռ-
քերնիս եկածը պիտօք ընկնք որ մեր յաջորդն երի ալ
որոշող ըլլան և ոչ ծանուցանողմիայն : Անոնացու թեան
կողմնակցացը խօսածներուն մէջ մէկ արամարտաւկան
հակասութիւն մը կրտես ուի, երբոր ստորք քայիներուու
բազմութեան վրաց ծանրակցութիւն մը զնել կուղին
ինչու որ յրենց զրութեան համաձայն եսու սկզբուաց
ձայնը ոչչէչէ : ամէն բան Քահանայապէտին որոշումէն
կաթու մ ունի : Եկեղեցական խնդրաց մէջ 600 Կալվածու-
ստուունք մէկ կողմը, ըլլան ու Քահանայապէտը և ե-
սիւրկուստուվ մէկալ կողմը, ըլլայց ըստ ուղիղ հետևու-
թեան 600ըն զեր ցածը սիսալէ, ու 6նը՝ ճշմարիտ :
Ասկէց 150 տարի յասաջ շատ աղէկ ըստ է կորդինալ
Նոյլ, թէ 300 եպիսկոպոսունք, որ միայն անօնտալա-
կան համարուած Պատրին քերանը նայելով աստուածա-
բանական խնդիր մը կորոշէն, մէկ եսկէսկուու, ա ելի
արժէք չունին, որ իր համոզմամբ կորոշէ :

Հարթկարգական հանոններու վրայ խօսք եղած ատեն
գերմանացի եպիսկոպոսները յառաջ մէջը չի առնուե-
ցան, բայց եռքը բեմը ելաւ Գողոնեացի արքայի կողոպութ
Ա Ելքիր, որուն խօսակցութիւնը շատ ազդէ ազդեցու-
թիւն մ'ունեցաւ : Հ անդարտ, բայց համարձակ խօսե-
ցաւ հոգևծական արքունեաց ամէն բան իրեն կինդրոնա-
ցընելուն վխօսակարութեան վրայ : Ասոր նման խօսե-
ցան ՀՀյուալուն ու Սղբումայէր եպիսկոպոսները, որոնցին
ետքը բեմը ելաւ Փարիզի արքեպիսկոպոս Տարափառ, և
առանկ սկսաւ : «Կըզրուցեն մեղի, թէ երկոյն չիօսինք
բայց ես շոտ բան ունիմ խօսելու : Կըզրուցեն մեղի թէ
ուրիշներուն զրոցածները նորին շիրկնենք, բայց այս
սրանին ընդուր ձակութեանը պատճառաւ իրար շնչիք
կիրար համակընուու, և ո՛չ ալ թող կըտրուի, որ Որինօ-

մացի իս : Եթէ ստորագրէ մշղը այս առածուչ որ քահանա
նայ մը իր խղճին այդ ամեն պատիժն ներն կը կրէ : Բայց
և այնպէս թէ որ այս ստորագրութիւնը առողջ քահան-
նաց գտներ են այնպիսի : Վօրաւոր պատճառ մը կամ մեկը
նութիւնն մը որ խիզճը արդարացնէ և հաւատքը ապա-
հովանէ թող յայտնեն մեզի ալ հրապարակաւ . Կեր-
դուշնց պիրենք պիրենք առաջի Աստուծոյ , թող յայտնա-
պէս իօւին , որսկաղի մեր գայթակեալ խիզճերն ալ
հանգարատին . ասկա թէ ոչ համարձակ կը սենք որ հաւ-
ատքներն ուս և խղճերն ուս դէմ է պահանջուած ստորա-
գրութիւնը և չենք կանոր տալ . վասն զի կը լսենք Պօղոս
առաքելցն իօսոք որ Գաղատացոց թվթոյն մէջ կը սէ
այլ թէ մեր կամ հրեշտակ յերկնից աւետարաննեսցէ
ձեզ աւելի քան զոր աւետարաննեցաքն ձեզ՝ նզովիաց
լիցի » : (Գլ. Ա. 8.) :

Համաստ մը տեսնենք նաև թէ ի՞նչ կըսէ Ցոյտա-
րաբոթիւնը ըստ քարեկարգական մասին . ահա բուն իլ-
խոսքը . «կըյայտուրաբննք որ իբրև հարտղատ ուրունդէ
և սրբոյն Վուսաւորչին մերոյ , և հաւատարիմ անզամք
«Այս ելեան Հայ Կաթովիլիկ եկեղեցոյ , անարատ պա-
«հել կողնքնք մեր եկեղեցական հայրենաւանդ իրաւ-
«ունքներն , արտօնութիւններն ու սովորութիւններն
«ինչպէս որ փոյիելած ենք զանոնք մեր նախնեաց ժա-
«մանակին ՚ի մեր» :

կրաքիներուն մէջ նայինք . և ամէն ըստանուս պատասխան կ առնունք թէ Քահանայապետը ասսանկ կող զէ» : Ասոնք ըսելքն ետքը խօսեցաւ եղիսկոպոսաց իրաւանցը վրայ , և հռոմէական կենդրանցույման ձեռօր անոնց նուաստանալուն վրայ : Աս մոքով խօսեցաւ նաև Տիւրաներ և դարձաց խօսքը այն չողպորթներուն վրայ , որոնք բնաւ շեն առգեր ճշմարտութիւնը Քահանայապետին ըսելու : Այսպիսի շոշուորթներ , լուաւ , ամէն ազգէ ալ կը գտնաւին , որոնք Քահանայապետին բոլոր տիքն առած են : Արդէն Տիւրաներւն յառաջ ուրիշ գումարմանց մէջ Սվարզէնակէր կարգինալը , ու Ամառուխտանի նախագահը Սիմոր այս կուլմերը շօշափուծ էին :

Օկապուրյի լրագրին ըստ ծննդուան վրայ խորհրդածու թիւն ընելը կարդ աշողներուն կրթուունք : Այս աշխի միացն կը յաւելուիք թէ 400 եակակառաց զբութիւնը՝ (մանաւանդ արեւելքի նկատմամբ) անվճղունելիք իերաւոյ Խնչու որ ինչպէս մարմին մը տատնց զվարոյ , կանգ է . տառանկ ալ գլուխ մը տառանց ս ոչնանիք , տառանց իր եպրները ունենալու՝ հրէշ մըն է : Խնչպօս որ ստեղծագործուան առանձին նիւթի ական մարմնայն վրայ զվարոյն որ ըքնու ու սահմանները սրոցուած են : Այս սահմանները արեւլը , կարծենք թէ եկեղեցին՝ հրէշ ոք գարմանելէ : Երես եկան եկեղեցւոյն իրաւունքները քրիստոնէութեան չետծնած , սնած ու մեծած են , ասանց ձեռք զայցընկը եկեղեցին աւելել խռովիւնք է : Այս շափառանց զբութիւնը եկեղեցին չմիացըներ , ոյլ կացրանք :

Ազգական

Յայտնի է թէ մծաշուք պարսնայք Արդար եղ.
բարք՝ մեծահարուստ Հայ վաճառականք են 'ի Կալ-
կաթա , ուր իրենց ազգասիրական բարեգործութիւն-
ներով և իրենց առևտրական ընդարձակ ձեռնարկ-
կութիւններով՝ քանզի 18-19 շուրջ նաւուց տեսք
են ,) փառք և պարծանք եղած են ընդհանուր ազգի իս-
Յէշեալ եղարց մէկը՝ միծար պարսն Աթթ-Արդար՝
որ լուրջ և խոչեմ երիտասարդ մըն է , 'ի մօտ ա-
ւուրս ընկերութեամբ իւր ազնուաշուք լծակցին
հասաւ յԱղէքսանդրիա , ուր տիկինը մնալով՝ 'ի պատ-
ճառս թէ թե տկարութե՞ մի , պարսն Արդարը զնաց
'ի սուրբ Խրուսապէմ՝ յայցելութիւն և յուխտ Քրիս-
տոսի անօրինական սուրբ տիկինց , և զինի 8-10
աւուրց վերադառնալով յԱղէքսանդրիա , անկէց՝
ընկերութեամբ իւր տիկինովը , ամսոյս 7-19ին մեկ-
նեցաւ 'ի Լոնսան երթալու . ուր ժամանակ մի պիտի
մնայ առևտրական զործոց պատճառաւ :

Վղեքսանդրիոյ մեր Թղթակիցը բազում գովեստներ
կըզրէ մեզ յիշեալ մեծաշուք Պարսնին և իւր տիկ-
նոջ աշխատ ու բազըր բարուցը վերայ :

ամեն իրաւունքներն . որ է ըստ խնդիր մըն է այս Հօր մը ու անոր որդւոցը մէջ , ինչո՞ւ սրբնն մէջ կըմոնեն ուրիշ հակառակորդք : Հաս ներեն մեղի այն մեծապատիկ Ազաներն որ դեռ չեն յօժարիր յատառապէս միանալու ազգին մեծաղոյն մասին հետ՝ մեր զարմանքն յայտնելու թէ ի՞նչ էս հակառակորդաց կողմէն կըրածեն մինչդեռ ասից վեց ամիս ո՛ք առաջ առգային եալիկոպատաց սփանչողուին ժամանակ՝ առանձին մասնաճողություն իւրենց ներկայացուցած դրութեանը մէջ ազգին երառնեցը պաշտպան կեցեր էին , և մեր կողմին աղաներէն աւելի յայտնապէս իրենք արդային իրաւունքներն կուգէին ու կըպահանջէին : — Ներեն մեղի որ յիշցնենք թէ նոյն խոհ Հասունեան ներկայականք և ինչուան իրեն փախանորդն աշ օրինաւոր ճամբաց մը սեպեր էին թէ ազգը իր իրաւունքները խնդրելու համար՝ ազգամին ուղեցու որ ըլլաց . և ահա նոյն ճամբան բռներ է ազգը . ինչո՞ւ ու բեմն ապօրինաւոր կըսեապուի ըրածը , ինչէ՞ն մեղազրութեան արժանիք : Խոհ Եթէ Գ . Հասուն և իւրեն կամակլիպները ապօրինաւոր սեպեր կուզին , և ահա ազգին ըստ տեսակ պատճառներէն մէկն աշ այս է որ կըստիպուի մեթել զԳ . Հասունը , որ Յայտաբարութեան երրորդ մասն է : Այս մասը մեկնութեան կարուծէ . երեսուն տարուան փորձը՝ շատ խոկ պարզած է խոնդիրը . աղգին այս որդուումը և զԳ . Հասունը շուշկելը ապացուցանելու հոմոր՝ ինչուան հիմն լրազիրներ լիցաւեցան՝ զբքեր կիլուեցան , և առանձին զրութիւններով . Հսովմայ արքունիքը ծած կուեցաւ : Այս մասիս վրայ խօսքը երկնոցնելն իսկ՝ անօլու տէ , վասնզի աղգը

ԿԱՐԵՒՈՐ Ս.ԶԴԱ.ՐԱ.ՐԱԻԹԻՒՆ

Պլոմպայէն կը ծանուցանեն մեզ թէ Տաճկաստանցի
կամ Հայաստանցի հանդուցեալ խոճաղ աղար Դիբե-
գորեանի մեծագումար Տրիտակը դատի ներքե կը-
դանուի այժմ Հնդկաստանի յիշեալ քաղաքը . ուր
անձանեթ անձինք ումանք իրեւ ժառանգորդ ներկա-
յանալով կը ջանան եղեր անիրաւաբար ձեռք բերել
յիշեալ Տրիտակը . Արդարասէր ազգային ոմնի զիտ-
ալով որ հանդուցելըն Ճշմարիտ աղղականներն ի-
նի . Պոլին կրզանուին , բողքադ իր մի մատուցեք է.
Պլոմպայի դատաստանին ընդդէմ յիշեալ անիրաւ-
պահանջապահն . հետեւ արար դատաւորները իրենց
փախուը ի կախ թողուցեր են մինչեւ Յամիս , սկսեալ
ի Գեարոււարէ . Բնոտի այս պայմանածամը լրանալէ
յառաջ , եթէ Ճշմարիտ ժառանգորդները երեան
չելլին և չփութան ըստ օրինի փոխանորդ կարգել ե-
բողքադ իր մատուցանել , տարավկոյս չկայ թէ դա-
տաստանական վճիռը պիտի տրուի ի նայաստ այժ-
ման պահանջոշաց : Ռյու գործոյս վրայօք աւելի
մանրամասն աելեկութիւններ ուղղու՝ պէտք է փու-
թալ տեսնուիլ մեծաշուք Զայեան իլիս է ֆէնտիին
հետ ի Պէտչերթաշ . որուն հարկ եղածը զրուած է :

Այս օրերս ձեռքի բնիս հասաւ Հայելը դուքին անուամբ աետրակ մի գլ երեսէ բաղկացեալ և տպեալ ՚ի Աթալկաթա յամին անցի լում, Այս տետրակին արժանայարդ հեղինակը որ ջուղայեցի է, գրաքառուանաւոր բանիւք կընկարագրէ Աստուծոյ անրաւ խնամքը ՚ի վերայ ապերախտու ազգի մարդկան և ցաւօք սրտի յառաջ կըրերէ աշխարհիս մուար վիճակը ու հին և նոր Հնդկահայոց անցքը :

Երշաբենց 876 թույն մէջ Արէլեան հրիտակին
մասրամասն պարագաները հրատարակիլով, մեր յօյսը
յայտնեցինք թէ Կ. Պոլսոյ Հայ թերթերն ևս իրենց
խորհրդածութիւններով, կամ այս զործոյն վրայօք
մեր 'ի լոյս ընծայած դրութիւնները իրենց է ջերուն
մէջ ընդունելով՝ պիտի փութան ըստ կարի նպաս-
տամատառց ըլլալ նոյն հրիտակին ազատութեանը,
որ 10.000 լիուստէն աւելի է, ու Խզֆրի և Մանիսայի
Հայ վարժարանաց և հիւանդանոցաց կը վիրաբերի,
Յէկպէտե Հայ լրադրաց աղքասիրութեանը վիրայ
երիբայութիւն չունիմք, այսու ամենայնիւ անոնց
ուսութեանը վիրայ ևս չեմք կրնար չզարմանալ և ըս-
տաւիլ: Դոյլէ իրենց զործակցութիւնը անօպուտ և

Հետեւ ալ նամակը՝ զոր կ. Պիղիսէն յուղաբկած
են մեզ՝ի հրաժարակաւթիւն, մատուցուեք և առ ման-
սէնոր նիւիութ առքեալիսկուառն».

Գիտական աշխատանքներում առաջ է գալիք այս գործընթացը :

Ձեր զերարդոց ակրութեան յուղարկած թուղթը,
որով իս կախակայել և բանագրել կը սպառնաք, ա-
տենին ձեռքս հասու, և կը փութամպառսխանել:

Վիտեք, զերարգոյ տէր, որ Աստուածաբանից
միաձայն վարդապետութեան նայելով, եկեղեցական
ժանր պատիժներ միայն մահուչափ մնջք զարծիքի մը
կրնան զրուիլ, և մահուչափ մնջք չեղած տեղ՝ այս
պատիժները գրուելու ալ ըլլան, չէ թէ մինակ ա-
նիբաւու ապօրինաւոր են, այլև անվաւեր, որ է ը-
սել անջօր և ոչինչ, իրաւ ձեր զերա. Տերութիւնը
մահուչափ մնջք մը երեակայեր է, լսառում, այտ-
նի ալ կըսէ, թէ զերա. Հասունեանը չուզող կողմը
իր օրինաւոր հովանու գէմ ապստամբութիւն կամ
անհնագանդութիւն կըսնէ. Սակայն ներեցէք. այս
առնիս մէ ջ մինակ ենթագրելով, երեակայելով չը լ-
ար, այլ իրական մահուչափ մնջք անհնագանդութիւնը
կուցընելու է, ինչպէս կրսեն Աստուածաբանը :

Դրուք, զերարդոյ տէր, անշուշտ այն նոր անդրած
Ենսականներէն չէք, որոնք ամէն բռնաւոր և իրա-
ացի խօսք, և ամէն օրէնք ու Ասհմանազրաւթիւն
ըսթեթեն: Բայց սա կըտեսեմ ձեր զերապատուու-
թեան վրայ, որ չէք իմացեր խնդիրը, որուն վրայ
է վէճը, Արդ ասիկա քննենք: որ ապստամբութե

կամանչնազանդութեան ուր ըլլալը իմանանք :
Կարծեմ շէք կրնար տարակաւսիլ, որ զիրաւ Հա-
յունեանը Ա . Պատին 1867 ին Յուլիսի 6 ին հանուն
յահմանադրութիւնը ըստ ամենայն սարքին ընդունած է:
Խոր մեր ազգին վրաց նոր կանոնադրութիւն մը
ըլլայ . իրաւ՝ եկեղեցական կանոնադրութիւն մը ,

բայց ինչ օգուտ որ անով մեր օսմանեան պետութեան մէջ մինչև Հիմա ունեցած թէ քաղաքային և թէ եկեղեցական հանդամանքը կաւրութեան մէջ թէ եկեղեցական և թէ քաղաքական կառավարութիւն ունին ազգին վրայ , ասկէ ետքը Ա . Քահանայապետէն գրուելով , ըսել կըլլայ որ օտար տէրութիւն մը պիտ'որ գնէ ասկէ ետքը մեր կառավարները . ու մեր տէրութիւնը և մեր ազգը ձայն կամ իրաւունք մը պիտ'որ չաւնենան ոչ անոնց ընտրութեան և ոչ անոնց փոփոխութեան : Ասանկ իմացէք կայողինոսին վրայ . ալ , որնոր Քահանայապետին դրած եպիսկոպոսները պիտ'որ ընկրեն : Այսպէս իմանալու եք եկեղեցական ստացուածոց համար ալ : Յիշաւի շատ ազէկ ըստ լրագիր մը թէ այս Սահմանտդրութիւն Քահանայապետը մեր տէրութեան մէջ Սուլթանէն աւելի մեծ կըլլայ . և ասիկա ուրիշ բան ըսել չէ . եթէ ոչ տէրութեան մէջ տէրութիւն : Ասով մեր կարգերը , սովորութիւնները , օրէնքները և իրաւունքները կամ բռնորդվեն կըբարձ ոչին և կամ կըչափաւորուին ու կըփոխուին :

Եկեղեցական իրաւանց գալով, այս Առհմանաւ գրութեամբ մեր պատրիարքական աթոռը կըզրկուի իր՝ ի հնուց ունեցած եկեղեցական իրաւունքներէն. որոնոր դուք, զերարդոյ տէր, եկեղեցական ըլլաւ լուսիդ, շատ աղէկ կըհասկընաք, անոր համար ալ վրան խօսիլ աւելորդ բան է :

Երդ կըհարցընեմ և ըստք խզէիւ , տէըութիւն
մը , ազդ մը , ժողովուրդ մը կրնան աս ընդունիլ .
և թէար մեր ժողովուրդը իր կղերովը մէկ տեղ այս
օրէնքին իր պարագաներուն , իր յարաքերութեան .
թը անյարմարութիւնը ցուցընէ , ու իր ունեցած
իրաւունքները ձեռքէ հանել չուզելով , պահանջե-
ղանոնք , ապատամբութիւն կամանչնազանդութիւն
ըրած կրլայ : Որո՞ն կոզմն է անիրաւութիւնը ,
զրկողին , չէ նէ զրկուողին . և ո՞վ պարտական է
հատուցման , զրկողը թէ զրկուողը , Ամենայն ար-
դարութիւն , ամենայն օրէնք և իրաւունք և ուղիղ
բանն իսկ կրսեն . թէ զրկողը յանցաւոր է , և պէտք
է հատուցման յափշտակածը , վասողը և պէտք է
փոխարինութիւն ընէ ըրած վասուն :

Գիտեմ, թէ պիտօք ըսէք, գուք ընդունեցէք
ձեր հովիւը, հնազանգեցէք իրեն, գատերնիդ դա-
ցէք վարեցէք: Ասոր արդար և իրաւացի պատասխա-
նը աս է: Եւյն հովիւը՝ որ յափշտակել տուաւ մեր
իրաւունքները, աւրեց մեր քաղաքական կողութիւնը
ու յարաբերութիւնները որոնցմով երջանիկ էինք
թէ իրքն հռոմէական եկեղեցւոյ հետ միացնալ ժո-
ղովուրդ, և թէ իրքն օսմանեան տէրութեան հպա-
տակ, այն հովիւը կըսեմ կըպարտաւորի նախ աւ-
րածը շնորհիլու եաբէն մենքը զիրն ընդունելու:

Ծատ երկացն չընենք, եզրակացընենք, և այս
բաւական է մեզի, Ընիբաւողը ազգը չէ, կլերը չէ
այլ այն հովիւր, որմէ մենք իրաւամբք կըխորշինք .
և հարկ է որ խորշինք, եթէ մեր ազգին ապագայ
երջանկութիւնը վտանգի մէջ չենք ուզեր գնել, Այս
մեր իրմէ խորշելուն մէջ ի՞նչ մահուափ մեղք կայ,
Չէ զերարդոյ տէր, արդար եղեք, զրկողին լուէք,
թէ յանցաւոր ես, և ոչ թէ զրկուողին, զրկուը
պատճեցէք և ոչ թէ զրկուողը, մենք անկից պէտք է
որ փախչինք, ինչու որ զրկուեցանք, և ամէն բանէ
զրկուեցանք. մեր իրաւունքները պահպանելու հա-
մար ամէն ձիգը պիտոր թափենք, և ասիկա արդար
ձիգ մըն է : Աս ըսածներէս պայծառ կըտեսնէք,
թէ մեր այս զործքին մէջ մահուափ մեղք չկայ,
այն պատճառաւ սպառնացուած պատիմներն ալ վա-
ւ բռնթիւն չեն կրնար ունենալ, Ամենայն պատաս-
խանաւոււթիւն անիբաւողին վրայ է :

Ա. Պիօնոյ մեր կաթողիկէ Հայ եղբարց վէճը երթաւ-
լով կըծանրանայ . բայց ըստ ամենայն երկմանց ար-
դարութիւնը և Ճշմարտութիւնը զորս հակասուն-
եան կուսակցութիւնը կըներկայացընէ , յաղթական
պիտի հանգիստան վերջապէս . ինչու որ ո՞չ միայն
Բարձրագոյն Դուռը մարդասիրաբար կըսպաշտպանէ
ազգասէր կաթոլիկ Հայոց իրաւունքը և վաղեմի ար-
տօնութիւնները , այլև կըլսեմբ թէ Ա. Պիօնոյ Գալլ-
զիոյ և Իտալիոյ գենպանները հրահանգներ ընդու-
նած են իրենց կառավարութիւններէն , որպէսզի 'ի
պահանջել հարիկին բառուաէս ասաւանին առեն :

